

شېنجاڭداى ۋار ۇلتىڭ نەڭدىك ۇقق - مۇددەسىنىڭ قامتاماسز ەتىلىۋى

(2021 - جىلى 7 - اي)

جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسى مەملەكەتتىك كەڭەس اقپارات كەڭەسى

راتىپ، ۇلتتىق وشپەندىلىككە جانە ۇلتتىق كەمىستۇگە جەلىكتىد- رىپ، زورلىقتى كۇشتى ۋاعىزداپ، نەشە مىڭ رەت زورلىقتى كۇش لاڭگەستىك دەلوسىن (قىععا) جوسپارلاپ، اتقارىپ، قىرۋار جازىقىىز بۇقارانى زىيانكەستىككە ۇشىراتىپ، نەشە جۇدەگەن خالىق ساقشىسى قىزمەت ۇستىندە قۇربان بولىپ، شېنجاڭداى ۋار ۇلت بۇقاراسىنىڭ ۇمىرىنىڭ حاۋىپسىزدىگىنە ۇىر زالال جەتكىزىپ، ادامزاتنىڭ ار - نامىسىن اياققا تاپتادى. لاڭگەستىككە قارسى تۇرۇدىڭ قاناڭ دا كۇردەلى جامعاىى مەن ۋار ۇلت بۇقاراسىنىڭ زورلىقتى كۇش لاڭگەستىككە سوققى بەرۇنىنىڭ كوكەي تەسىتى تالايى الدىندا، شېنجياڭ «جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسىنىڭ نەگىزگى زاڭى»، سونداي - اق «جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسىنىڭ قىلمىستىق سىتەر زاڭى»، «جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسىنىڭ قىلمىستىق سىتەر ارىز - شاعىم زاڭى»، «جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسىنىڭ مەملەكەت حاۋىپسىزدىگى زاڭى»، «جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسىنىڭ لاڭگەستىككە قارسى تۇرۇ زاڭى» قاتارلى زاڭدارعا نەگىزدەلە وتىرىپ ۋارى ۇوزنىىڭ وڭىرلىك ۇس جۇزىندىك جامعاىمەن ۇشتاستىرىپ، «شېنجياڭ ۇيعۇر اۋتونومىيالى رايونىنىڭ <جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسىنىڭ لاڭگەستىككە قارسى تۇرۇ زاڭى> قاتارلى زاڭدارعا نەگىزدەلە تاىن پايداالىنىپ زاڭنىڭ اتقارلىۋىن بۇلدىرەتىن زاڭعا قايشى قىل- مىستىق ارەكەتتەرگە زاڭ بوينىشا قاناڭ سوققى بەردى. قاينار - كوزىنەن جونگە سالۇعا ۇمان بەرىپ، كاسىپتىك شەبەرلىككە تارىبەلەۋ - باۋلۇ ورتالىغن قۇرۇ سىياقتى تاسىلدەر ارقلى ساقتانۇ سىپاتتى لاڭگەستىككە قارسى تۇرۇدى ورىستەتىپ، از- ماتتاردىڭ نەگىزگى ادامدىق ۇقىبىنىڭ لاڭگەستىك پەن ۇشقا- رىلىقتىڭ زىيانكەستىگىنە ۇشىراماۋىن ەڭ جوعارى شەكتە قامتا- ماسىز ەتتى. 2016 - جىلدىڭ سوكىنىن بەرى، شېنجياڭدا ۇداىى 4 جىلدان استام ۋاقىت زورلىقتى كۇش لاڭگەستىك دەلوسى (وقىعاسى) تۇلىپادى، ۇشقارلىقتىڭ سىنلاپ كىرۇى ۇنىمەدى تەجەلىپ، ۋار ۇلت بۇقاراسىنىڭ تىرشلىك ۇقىعى تولىق قامتا- ماسىز ەتىلدى.

ەركىندىك ۇقىغا قۇرمەت ەتتى جانە ونى قورعادى. ەركىندىك ۇقىى دەگەنىمىز ازاماتتاردىڭ زاڭ كۆلەمىندە ۇوز ەركى بوينىشا قىمىل جۇرگىزۇ ۇقىى، وعان قول سۇعما بول- مايدى. ۇىر مەزكىل ۇدىنى ۇشقارى كۇشتەر ۇشقارى ۇس - ارەكەتتەرگە بويسۇنباعان بارلىق ادامدى ”جات دىندەگىلەر“ دەپ قاراۋعا جەلىكتىرىپ، ۇدىنى ۇشقارى يدەيانى ازاماتتار- دىڭ كۇندەلىكتى تۇرمىسنا ۇسىگىرىپ، ۇدىن اتىن جامىلىپ، ايەلدەردى نىقاپ، بۇرقا كىۇگە، ەرلەردى قايا ساقال، مۇرت قويۇعا جەلىكتىردى، ماجبۇرلەدى؛ بۇقارانى تەلەۋبۇيزور كور- مەۋكە، رادىيو تىڭداماۋعا، گازەت وقىماۋعا، جەرلەۋ سالىتىدا جىلاماۋعا، نويدا كۆلەۋگە ازىرىپ، ادامداردىڭ ان ايىتۇنا، ۇىي بيلەۋىنە تىبىم سالىدى؛ ”مۇسىلمانشا“ ۇعىمىن بارىنشا قاپتاپتى، ”مۇسىلمانشا مەەس“ دەگەن اتىنى جەلەۋ ەتىپ ادامداردىڭ قالىپتى تۇرمىسىن شەتكە قاسىپ جانە وعان كىلىگىپ، ازاماتتاردىڭ تۇرمىسى ۇتاسلىن تاڭداۋ ۇقىغىنا زىيان سالىدى. ازاماتتاردىڭ ەركىندىك ۇقىق - مۇددەسىنە قول سۇعۇ جايتىنىڭ تۇلۇننان ۇنىمەدى ساقتانۇ ۇشۇىن، شېنجياڭ نەگىزگى زاڭ مەن زاڭىدارعا، زاڭ ەرەجەلەرگە نەگىزدەلىپ، باتىل شارا قولدانىپ، ۇشقارىلىققا زاڭ بوينىشا قاناڭ سوققى بەرىپ، زاڭمەن جونگە سالۇ ۇكتىتىن جانە كۆمەكتەسۇ - سۇبە- مەلدەۋ تارىبەسىن بەلسەنە ورىستەتىپ، ازاماتتاردىڭ باىس بوستاندىق ۇقىغىن شىنايى قورعادى. مەيلى قايسى ۇلت بولسىن، مەيلى قانداي سەنىم بولسىن، تەك زاڭ جول بەرگەن كۆلەمدە بولسا بولغانى، ازاماتتاردىڭ ۇوز قالاۋى بوينىشا ەركىن ارەكەت جاساۋىنا، ۇوز ەركىمەن كاسىپ تاڭداۋىنا، ەركىن تۇرمىس كەشىرۇنە بولادى، قاي جەرگە بارۇنىنىڭ، قانداي قىزمەت سىتەۋىنىنىڭ، قانداي تۇرمىس كەشىرۇنىنىڭ بار- لىعى باسقالاتردىڭ كىلىگۇۋى مەن شەكتەۋىنە ۇشىرامايدى، سو- نىمەن بىرگە شېنجياڭ رادىيو، تەلەۋبۇيزبا، گازەت، جۇرنالدار- دىڭ جۇمىسىن بەلسەنە جاقسى باسقارىپ، يىتتەرەت نەگىزدىك قۇرلىعى قۇرىلىسىن زور كۇشپەن ورىستەتىپ، ۇتۇرلى يىتتەرەت تۇمىرلارىن ورناتتى، ازاماتتاردىڭ وي - پىكىر جەتكىزۇ ارناسى اناعۇرلىم تىركىلىسىمىزدەنەپ، وي - پىكىر جەتكىزۇ ۇتاسلى اناعۇرلىم ۇلان ۇتۇرلى، تالاپ، تىلەكتەردىن جەتكىزۇ اناعۇرلىم قولايلى بولدى.

ادىل سوت جۇرگىزۇ ۇقىغىن شىنايى قورعادى. ادىلدىك — زاڭمەن جونگە سالۇدىڭ جان تامىرى. شېنجياڭنىڭ ادىلىيا وركاندارى قوعامدىق ادىلدىك پەن تۇراشىلدىق سىندى زاڭمەن جونگە سالۇ قۇن تالىپىسىن مىقتاپ يىگەرىپ، سوت جۇرگىزۇدى وزەك ەتكەن ارىز - شاعىم ۇتۇزىمى رەفۇورما- سىن لىگەرەلتىپ، بارلاۋ، اىپىتاۋ، سوت جۇرگىزۇ، اتقارۇ سىياقتى بۇنداردا ازاماتتاردىڭ ادىل سوت جۇرگىزۇ ۇقى- مەنا يە بولۇىن تولىق قامتاماسىز ەتىپ، ۋار ۇلت بۇقاراسىنا ۋارىىر ادىلىيالىق دەلودان ادىلدىك پەن تۇراشىلدىقتى سەزىن- دىرۇگە قۇلىشىدى. ارىز - شاعىم جامعىدا خالىققا قىزمەت وتەۋگە تاباندى بولىپ، ساياحات كوشپەلى سوتىنان 74تن، ”فىڭچياۋ ۇلكىسىندەگى سوتتان“ 103تن قۇردى، سۇدىيالار قىزمەت كەڭەسىسى، خالىققا قولايلى قىزمەت وتەۋ ۇنكىتى، كوشپەلى سوت ۇنۇيىنى سىياقتىلاردان 1645تىن قۇردى، دەلو قاراۋدىڭ ورتاشا پەريودى 21.6 كۇن قىسقارىپ، 1 - سوتتا ۇكىمگە موينىسالى بولىپ، ارىز - شاعىمدى اياقتاتۇ مولىشەرى

90.79%تىن استى. 2020 - جىلى شېنجياڭداى ۋار دارەجەلى سوت مەكەمەلەرى جالپى 604 مىڭ 900 دەلو قابىلداپ، 587 مىڭ 400 دەلونى قاراپ اياقتاتىپ، دەلونى اياقتاتۇ مولىشەرى %97.11گە جەتتى. جىلجىمالى مىكرو سوت مەكەمەسى، بۇلتتىق سوت تەرگەۋى، زەرەەلى اتقارۇ سىياقتى علمى - تەحنىكالىق تا- سىلدەردەن بەلسەنە پايداالىنىپ، يىتتەرەتتە دەلو تۇرعىزۇ، ۇوڭىر اتتاپ دەلو تۇرعىزۇ، قاشقتان سوت اشۇ، جەلىدە جا- راستىرۇ جۇرگىزىپ، بۇقارا ۇيسىن شىقپاي - اق سوتتاسا الاتىن بولدى. ادىلىيالىق قۇتقارۇ - كۆمەك بەرۇ ۇنۇزىمىن ۇزدىكىسىز كەمەلدەندىرىپ، قىبىشىلىعى بار بۇقارانىڭ ارىز - شاعىمدىق كۆمەك ۇلۇ ۇقىغىن قامتاماسىز ەتتى. مەملەكەت تولەم بەرۇ جانە ادىلىيالىق قۇتقارۇ - كۆمەك بەرۇ دەلوسىنان 545تىن قاراپ اياقتاتىپ، تۇرمىسىندا قىبىشىلىعى بار بۇقارانىڭ ارىز - شاعىم قاراجانىنان جالپى 26 مىللىيون 61 مىڭ 100 يۇاندى كەشەۋىلدەتىپ الدى، ازايىتى، كەشىرىم ەتتى. ادىلىيا- نى جاربا ۇستاۋ تۇعىرىن قۇرىپ، دەلونى قاراۋ، اتقارۇ يىنفور- ماتسىباىسىن ەەر كەزىندە جاربايلاپ، ازاماتتاردىڭ ادىلىيالىق جامعايدان جاباردار بولۇ ۇقىغىن تولىق قامتاماسىز ەتتى. قىل- مىستىق سىتەر دەلولارىن ادۇوكاتتاردىڭ اقتاۋىمەن تولىق قىماتۇ قىزمەتىن بەلسەنە ورىستەتتى. قىلمىس كۇماندىسىنىڭ، جاۋاپكەردىڭ اتقالتۇ ۇقىغىن زاڭ بوينىشا قامتاماسىز ەتتى.

ەكىشى، ساياسى ۇقق - مۇددەنىڭ قامتاماسىز ەتىلىۋى

شېنجياڭدا ۋار ۇلت خالىق سانىنىڭ كوپ - از بولۇى، تارىحنىڭ ۇزاق - قىسقا بولۇى، دامۇ دەڭگەينىڭ جوعارى - تۆمەن بولۇى، سالت - ساناسىندا ايرىماشلىق بولۇ سىياقتىلارعا قاراماستان، تۇگەلدەي تەڭ ورىنعا يە بولىپ، مەملەكەت سىتە- رىنە بىرگە ات سالىستى، جەرگىلكىتى سىتەردى باسقاردى، نە- گىزگى ساتىنىڭ دەموكراتىيالىق ۇقتقارتىن جۇرگىزدى. ۇلتتىق وڭىرلىك اۋتونوميا ۇنۇزىمىن دايەكتىلەندىردى، تىپاناقاندىردى. ۇلتتىق وڭىرلىك اۋتونوميا ۇنۇزىمى - جۇڭگو- نىڭ نەگىزگى ساياسىي ۇنۇزىمى، مەملەكەتنىڭ ۇىر تۇتاس باسشىلىغىندا، از ۇلتتار شوغىرلى قونىستانعان جەرلەردە وڭىر- لىك اۋتونوميا جۇرگىزىپ، اۋتونوميا وركاندارىن قۇرىپ، اۋ- تونوميا ۇقىغىن زاڭ بوينىشا جۇرگىزەتىن ۇنۇزمى. ۇلتتىق وڭىرلىك اۋتونوميا بەلگىلى ۇىر ۇلت جالغىز يىگىلىكتەنەتىن اۋ- تونوميا مەمىس، ۇلتتىق اۋتونومىيالى جەرلەر استىنە بەلگىلى ۇىر ۇلتىنا مانا بولاتىن جەر مەمىس. شىنجياڭ ۇلتتىق وڭىرلىك اۋنو- نوميا ۇنۇزىمىن دايەكتىلەندىرىپ، تىپاناقاندىرىپ، باينىغولى موڭغۇل اۋتونومىيالى وبلىسىن، بۇراتالا موڭغۇل اۋتونومىيالى وبلىسىن، قىزىلسۇ قىرىمىز اۋتونومىيالى وبلىسىن، يانچىي اۋتونومىيالى وبلىسىن، ىلە قازاق اۋتونومىيالى وبلىسىن، يانچىي حۇبۇزۇ اۋتونومىيالى اۋدانىن، شايشال سىبە اۋتونومىيالى اۋدا- نىن، مورى قازاق اۋتونومىيالى اۋدانىن، قوبىقسارى موڭغۇل اۋتونومىيالى اۋدانىن، تاشقورغان تاجىك اۋتونومىيالى اۋدانىن، باركول قازاق اۋتونومىيالى اۋدانىن قۇردى. اۋتونومىيالى جەرلەر اۋتونوميا ۇقىغىن تولىق جۇرگىزەدى، جەرگىلكىتى سى- تەردى ۇوز كۇشنىە سۇيەنىپ باسقاردى، مەملەكەت سىتەرىن باسقارۇعا تەڭ ات سالىسادى. اۋتونومىيالى رايوننىڭ زاڭ ەرە- جە شىعارۇ وركاندارى نەگىزگى زاڭ مەن زاڭدارعا نەگىزدە- لىپ، ادەتتىگى ولكە دارەجەلى اكىمشىلك رايونداردىڭ جەر- گىلكىتى زاڭ ەرەجە شىعارۇ ۇقىغىنان يىگىلىكتەنۇمەن بىرگە، ۇوز وڭىرىنىڭ ۇس جۇزىندىگىنە نەگىزدەلىپ، اۋتونومىيالىق ەرەجەلەر، ارناۋلى ەرەجەلەر جاساۋ ۇقىغىنان يىگىلىكتەنەدى. 1979 - جىلдан بەرى، اۋتونومىيالى رايوندىق خالىق قۇرلىتا- ىى مەن ونىڭ تۇراقتى كۆمىيەتىنى جالپى 669 جەرىگىلكىتى زاڭ ەرەجە جاسادى، قازىىر ونىڭ 161ى كۇشكە يە؛ زاڭ ەرەجەلىك قاراردان، قاۋلىدان جانە ەلەۋلى سىتەر جو- نىندەگى قاراردان، قاۋلىدان 54نىڭ جاسادى؛ رايون قۇرعان قالالاردىڭ، اۋتونومىيالى وبلىستىناردىڭ، اۋتونومىيالى اۋدان- داردىڭ ارناۋلى ەرەجەلەرى مەن جەرگىلكىتى زاڭ ەرەجە- لەرىنەن 239دى بەكىتتى.

سايلاۋ ۇقىعى مەن سايلانۇ ۇقىغىن ۇنىمەدى جۇرگىز- دى. نەگىزگى زاڭ مەن زاڭىدارعاى بەلگىلەملەر بوينىشا، ۋار ۇلت ازاماتتارى سايلاۋ ۇقىعى مەن سايلانۇ ۇقىغىنان تەڭ يىگ- لىكتەندى. سايلاۋدا جاپپاي، تەڭ تۇرعىدا، تىكەلەي سايلاۋ مەن جانامالاي سايلاۋدى ۇشتاستىرۇعا، سونداي - اق پارق- تى سايلاۋ پرىنسىپىن اتقارۇعا تاباندى بولدى. ۋار ۇلت ازامات- تارى اۋداندىق (قالا، رايون)، اۋىلدىق (قالاشىق) خالىق قۇ- رىلتايىلارنىڭ ۋاكىلدەرىن تىكەلەي سايلايدى، وسى نەگىزدە ساتى - ساتى بوينىشا وبلىستىق (قالا)، اۋتونومىيالى رايوندىق جانە مەملەكەتتىك خالىق قۇرىلتايىلارنىڭ ۋاكىلدەرىن سايلاي- دى. شىنجياڭ ۇيعۇر اۋتونومىيالى رايونىنان مەملەكەتنىڭ 13 - كەزەكتى خالىق قۇرىلتايىنا 61 ۋاكىل سايلاندى، مۇنىڭ شىنى- دە از ۇلت ۋاكىلى 38 بولىپ، %62.3تى يەلەدى. مەملەكەتنىڭ خالىق قۇرىلتايى تۇراقتى كۆمىيەتىنىڭ قۇرامىنداىلار اراسىندا شىنجياڭداى از ۇلتتاردىڭ ۋاكىلدەرى بار. شىنجياڭ ۇيعۇر اۋ- تونومىيالى رايوندىق 13 - كەزەكتى خالىق قۇرىلتايىنىڭ جالپى ۋاكىلى 548، مۇنىڭ شىنىندە از ۇلت ۋاكىلى 353، %64.42تى ۇستايدى. شىنجياڭدا قازىر وبلىستىق (قالا) خالىق قۇرىلتايى ۋاكىلى 2488، مۇنىڭ شىنىندە از ۇلت ۋاكىلى 1349، %54.22تى ۇستايدى؛ اۋدان (قالا، رايون) دارەجەلى خالىق قۇرىلتايىلار ۋاكىلى 16 مىڭ 960، مۇنىڭ شىنىندە از ۇلت ۋاكىلى 10 مىڭ 25، %59.11تى ۇستايدى؛ اۋىل (قالاشىق) خالىق قۇرىلتايى ۋاكىلى 43 مىڭ 204، مۇنىڭ شىنىندە از ۇلت ۋاكىلى 31 مىڭ 739، %73.46تى ۇستايدى.

ۇكىمەت سىنە ارالاسۇ، ۇكىمەت ۇسىن كەڭەسۇ ۇقىغىن تولىق جۇزەگە اسىردى. شىنجياڭ جۇڭگودا ۇش دارەجەلى اۋتونومىيالى جەرلەر (اۋتونومىيالى رايون، اۋتونومىيالى وبلىسى، اۋتونومىيالى اۋدان) قۇرىلغان بىردەن - ۇىر اۋتونومىيالى رايون. اۋتونومىيالى جەرلەردەگى ۋار دارەجەلى خالىق قۇرىل- تاپىلارى مەن خالىق ۇكىمەتتەرى ۇوز جەرلەرنىڭ سىتەرىن باسقارۇ بىلىگىن جۇرگىزەدى. اۋتونومىيالى رايوننىڭ ۇوراغا- سى، اۋتونومىيالى وبلىستىڭ باىستىعى، اۋتونومىيالى اۋداننىڭ اك- مى مىندەتىن تۇگەلدەي وڭىرلىك اۋتونوميا جۇرگىزگەن ۇلتنىڭ ازاماتى وتەيدى. كەڭەستىك دەموكراتىا ۇنۇزىمى جۇل- گەسىندە، شىنجياڭداى ۋار دارەجەلى ساياسىي كەڭەستەر ۋار ۇلت، ۋار سالا قايراتكەرلەرىن ۇكىمەت سىنە ارالاسۇعا، ۇكى- مەت ۇسىن كەڭەسۇگە بەلسەنە قابىلداپ، قوعام جامعايدىن، خالىق رايىن دەر كەزىنىدە، دۇرىس، ۇنىمەدى اڭسى ەتىپ، ۋار ۇلت بۇقاراسىنىڭ بىرگە كەڭەسۇگە جانە دەموكراتىيالىق با- قلاۋعا ات سالىسۇىن شىنايى قامتاماسىز ەتىپ وتىر. ساياسىي كەڭەس مەملەكەتتىك 13 - كەزەكتى كۆمىيەتنىنىڭ مۇشەلەرىنىڭ شىنىندە شىنجياڭدا نۇراتىن 34 مۇشە بار، مۇنىڭ 18ى از ۇلت مۇشەسى، %52.9تى ۇستايدى. شىنجياڭ ۇيعۇر اۋتونومىيالى را- يوندىق 12 - كەزەكتى ساياسىي كەڭەستىڭ مۇشەسى 502، مۇنىڭ شىنىندە از ۇلت مۇشەسى 236، %47تى ۇستايدى. 2021 - جىلى 3 - ايعا دەيىن شىنجياڭ ۇيعۇر اۋتونومىيالى رايون- دىق 12 - كەزەكتى ساياسىي كەڭەستە ساياسىي، ەكونومىكا، مادەنىيەت، وقۇ - اعارتۇ، علمى - تەحنىكا، خالىق تۇرمى- سى سىياقتى سالالارعا ساياتىن 2588 ۇسىنىسى جويا تاپسىرىلدى.

نەگىزگى ساتىنداى بۇقارانىڭ ۇوزىن - ۇوزى باسقارۇىن زاڭ بوينىشا لىگەرەلتتى. نەگىزگى ساتىنداى بۇقارانىڭ ۇوزىن - ۇوزى باسقارۇى — نەگىزگى ساتىنداى دەموكراتىيانى جۇزەگە اسىرۇدىڭ نەگىزگى فورماسى، خالىقتىڭ قوجايىن بولۇنىنىڭ ەڭ ۇنىمەدى، ەڭ كەڭ جولى. «شىنجياڭ ۇيعۇر اۋتونومىيالى را- يونىنىڭ <جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسىنىڭ قالا تۇرعىندارى كۆمىيەتىنىنىڭ ۇيىمىدىق زاىنىن اتقارۇ ۋادىسى>»، «شىنجياڭ ۇيعۇر اۋتونومىيالى رايونىنىڭ <جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسى- نىڭ قىستاق تۇرعىندار كۆمىيەتىنىنىڭ ۇيىمىدىق زاىنىن اتقارۇ تۇرعىندار كۆمىيەتىن سايلاۋ ۋادىسى>»، «شىنجياڭ ۇيعۇر اۋتونومىيالى رايونىنىڭ <جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسى- نىڭ قىستاق تۇرعىندار كۆمىيەتىنىنىڭ ۇيىمىدىق زاىنىن اتقارۇ تۇرعىندار كۆمىيەتىن سايلاۋ ۋادىسى>»، «شىنجياڭ ۇيعۇر اۋنو- نومىيالى رايونىنىڭ قىستاق سىتەرىن جاربا ۇستاۋ ۋادىسى» سىياقتى جەرگىلكىتى زاڭ ەرەجەلەردىڭ جاسالىپ اتقارلىۋى نەگىزگى ساتىنىڭ دەموكراتىيالىق ۇقىغىنىڭ جۇزەگە اسۇىن زاڭمەن جونگە سالۇ جامعانن قامتاماسىز ەتتى. قازىر شىنجياڭ قالالار مەن اۋىل - قىستاقتاردا جەكە - جەكە 3389 تۇرعىندار كۆمىيەتىن، 8906 قىستاق تۇرعىندار كۆمىيەتىن قۇرىپ، سول تۇرعىندار رايونىنداى تۇرعىنداردىڭ (قىستاق تۇرعىندارىنىڭ) ەلۇمەتتىك سىتەرىن نەمەسە ەلۇمەتتىك يىگىلىك سىتەرىن بىتىرۇگە، خالىق ارانىنداى داۋ - شارلاردى جاراستىرۇعا، قوعام اماندىغىن قورعاۋعا كۆمەكتەسۇگە جاۋاپتى بولىپ، خالىق ۇكىمەتىنە نەمەسە باسقا دا وكىلەتتىك وركاندارعا تۇر- عىنداردىڭ (قىستاق تۇرعىندارىنىڭ) پىكىرىن، تالابىن اڭسى قالا، اۋىل نەگىزگى ساتىتلارى قالا نۇرعىندارى شارتىن، قىستاق قاعىداسىن، تۇرعىندار ۋادەسىن جاپپاي جاسادى، نە- گىزگى ساتىنداى ۇوزىن - ۇوزى باسقارۇ ۇيىمدارىنىڭ ۇوزىن - ۇوزى باسقارۇ، ۇوزىن - ۇوزى تارىبەلەۋ، وزىنە - ۇوزى قىزمەت وتەۋ، ۇوزىن - ۇوزى باقلاۋ دەڭگەيى ۇزدىكىسىز جوعارىلادى.

ۇششى، ەكونومىكالىق ۇقق - مۇددەنىڭ قامتاماسىز ەتىلىۋى

شىنجياڭ ”خالىقتى وزەك ەتكەن“ دامۇ يدەياسىنا تا- باندى بولدى، ەكونومىيكاسى، قوعامى جەدەل دامىدى، خالىق تۇرمىسى قۇرىلىسى مەن ۇسىنىلىم سەرىپىنى ۇزدىك- سىز ارتتى، ۋار ۇلت تەڭ دامۇ ورايىنا يە بولىپ، بىرگە ور- كەندەپ، گۆلدەنىپ، باقىتتى تۇرمىستان بىرگە يىگىلىكتەن- دى، ەكونومىيكالىق ۇقق - مۇددەسى ۇنىمەدى قامتاماسىز ەتىلدى.

ەكونومىيكانى دامىتۇ ۇقىغىنان تەڭ يىگىلىكتەندى. دامۇ ۇقىعى - تارتىپ ۇلۇعا بولمايتىن ادامدىق ۇقق، ۇتۇرلى ادام- دىق ۇقىقتى جۇزەگە اسىرۇدىڭ قاجەتتى شارتى. جاڭا جۇڭگو قۇرىلعانىنان بەرى، شىنجياڭداى ۋار ۇلت خالىق نىتىپاقتاسا كۇرەسى جاساپ، ۇورسى اشا العا لىگەرىلەپ، بارلىق سالا كوركەيتىۋدى كۇتىپ تۇرعان جامعايدان گۆلدەنۇگە دەيىنگى، مۇلدەم كەدەيلىكتەن جاپپاي دوڭگەلەك داۋلەتلىككە دەيىن- گى تارىخىي زور وزگەرىستى جۇزەگە اسىردى، ەگىن، مال شارۋاشلىغىن وسىزاماناندردىۋدىڭ دامۇى سەرىپىندى بولىپ، ونەركاسىپنىڭ يىنفورماتسىيالاۋى، سىفرلاۋى، زەردەلىلەنۇى جەدەل توعىسا دامىپ، قىزمەت وتەۋ كاسىپىنىڭ ەكونومىكانىڭ ارتۇتىنداى ورنى مەن رولى كۇن ساپىن كورنەكتىلەندى. ۋار ۇلت خالىق تەڭ تۇرعىدا ات سالىسىپ، تەڭ تۇرعىدا دامىپ، بىرگە بايۇ نىساناسنا قاراي نىق قادامەن العا باىتى. 1955 - جىلдан 2020 - جىلعا دەيىن شىنجياڭنىڭ وڭىرلىك ۇندىرىس جالپى ۇنىم قۇنى ۇىر مىللىيارد 231 مىللىيون بۇاننان ۇىر تىرلليون 379 مىلليارد 758 مىلليون بۇانعا ۇسىپ، (جالعاسى 6 - بەتتە)

مازمۇنى
الىى ُسوز
ئېرىشى، ازاماتتىق ۇقق - مۇددەنىڭ قامتاماسىز ەتىلىۋى ەكىشى، ساياىسى ۇقق - مۇددەنىڭ قامتاماسىز ەتىلىۋى ۇششى، ەكونومىيكالىق ۇقق - مۇددەنىڭ قامتاماسىز ەتىلىۋى تۇرتىشى، مادەنىيەت ۇقق - مۇددەسىنىڭ قامتاماسىز ەتىلىۋى بەىشى، قوعامدىق ۇقق - مۇددەنىڭ قامتاماسىز ەتىلىۋى تىشى، ايلەلەر مەن بالالارنىڭ ۇقق - مۇددەسىنىڭ قامتاماسىز ەتىلىۋى جەننىشى، ۇدىنى سەنىم ەركىندىگى ۇقق - مۇددەسىنىڭ قامتاماسىز ەتىلىۋى سوغىى ُسوز

الىى ُسوز

بارلىق ادامنىڭ ادامدىق ۇقتقان تولىق يىگىلكتەنۇى — ادامزات قوعامىنىڭ ۇلى ارمانى، سونداي - اق شىنجياڭداى ۋار ۇلت خالىقن قامتىغان جالپى جۇڭگو خالىقنىڭ ۇزاق ۋاقىت تالىپىنغان، قاجىمىي - تالمايى كۇرەس جۇرگىزگەن ورتتاق نىساناسى.

شىنجياڭ جەلەلدەن كوپ ۇلت شوغىرلى قونىستانعان ۇوڭىر، شىنجياڭداى ۋار ۇلت جۇڭخۇا ۇلتى ۇلى شاڭىراغىنىڭ تامىرلاس مۇشەسى. زامانىمىزدان بۇرىنغى 60 - جىلى باتىس جان پائىشالىق ورتالىق ۇكىمەتى باتىس ۇوڭىر باسقاقتىغىن قۇردى، شىنجياڭ ۇوڭىرى جۇڭگو تەرىپتورىياسىنا رەسىمىي ەنگىزىلىپ، جۇڭگو ۇىر تۇتاس، كوپ ۇلتتى مەملەكەتنىنىڭ ايرىلماس قۇرامداس بولگىنە اينالدى.

جاڭا جۇڭگو قۇرىلۇدان بۇرىن، شىنجياڭداى ۋار ۇلت خالىق تالايى تاۋقىمەتتى باستان كەشىرىپ، يىمپەريالىستىك شاپد- قىنشى كۇشتەردىڭ، فەودال قاناۋشى تاپتاردىڭ جانە ۇدىنى مەرەكشە ۇقىقتى جىكتەردىڭ ەزگىسىنەن ابدەن زارداپ شەگىپ، قوعامدىق ورنى توتەنشە تومەن بولىپ، نەگىزگى ادامدىق ۇقتقان يىگىلكتەنە ىهادى.

1949 - جىلى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتياسى ۋار ۇلت خالىقنا باسشىلىق ەتىپ، يىمپەريالىزمنىڭ، فەوداليزمنىڭ جانە بىۋروكرات كاپىتالىزمنىڭ ۇستەمدىگىن اۋدارىپ تاستاپ، جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسىن قۇردى. شىنجياڭداى ۋار ۇلت خالىق بۇكىل ەل خالىقمەن بىرگە ەگسە كوتەرىپ، ازات بولىپ، بىرگە قوجايىن بولدى.

جاڭا جۇڭگو ۇلتتاردىڭ تەڭدىگىنە، ۇلتتاردىڭ نىتىپماعىنا جانە ۋار ۇلتنىڭ بىرگە گۆلدەنىپ - دامۇىنا تاباندى بولۇدى ۇلت ماسلەسىن شەشۇدىڭ جانە ۇلتتار قاتىناسىن ۇىر جاقىتى ەتۇدىنىڭ نەگىزگى پرىنسىپى ەتتى، سونداي - اق از ۇلتتار شوغىرلى قونىستانعان وڭىرلەردە ۇلتتىق وڭىرلىك اۋتونوميا ۇنۇزىمىن اتقارۇدى بەلگىلەدى. 1954 - جىلعا دەيىن شىنجياڭدا 5 اۋتونومىيالى وبلىسى، 6 اۋتونومىيالى اۋدان قۇرىلدى. 1955 - جىلى شىنجياڭ ۇيعۇر اۋتونومىيالى رايونى قۇرىلدى. اۋتونومىيا- لى جەرلەردىڭ قۇرىلۇى شىنجياڭداى ۋار ۇلت خالىقنىڭ قوجا- يىندىق دەموكراتىيالىق ۇقىغىن پارمەندى قامتاماسىز ەتىپ، ۋار ۇلت تەك، نىتىماقتى، قارايلاسىمدى، جاراسىمدى بولعان سوتىسيالىستىك ۇلت قاتىناسىنىڭ جاڭا داۋىرىن اشتى، شىنجياڭنىڭ ەكونومىيكالىق، قوعامدىق دامۇى جاڭا تارىخىي كەزەڭگە ۇتىپ، ۋار ۇلت خالىقنىڭ ادامدىق ۇقىغىن قامتاماسىز ەتۇ دەڭگەيى ۇزدىكىسىز جوعارىلادى.

70 نەشە جىلدان بەرى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتياسى مەن جۇڭگو ۇكىمەتى ”خالىقتى وزەك ەتكەن“ ادامدىق ۇقق ۇستانىمىنا باستى. اياق تاباندى بولىپ، ۇومىر ۇسۇرۇ ۇقى- مەن، دامۇ ۇقىغىن باستان - اياق ماڭىداي الدى نەگىزگى ادام- دىق ۇقق ەتىپ، ادامدىق ۇقتىنىڭ جالپىعا بىردەي پرىنسىپىن جۇڭگونىڭ ۇس جۇزىندىك جامعاىمەن ۇشتاستىرىپ، شىنجياڭدى جونگە سالۇ جالپى جوياىسز ۇزدىكىسىز بايتىپ جانە دامىتىپ، شىنجياڭدى زاڭمەن جونگە سالۇعا، شىنجياڭدى نىتىپماقتاسا ورنىقتىرۇعا، شىنجياڭدى مادەنىيەتپەن نارلەندىرۇ- گە، خالىقتى بايتىىپ، شىنجياڭدى گۆلدەندىرۇگە، شىنجياڭدى باياندى كوركەيتىۇگە تاباندى بولىپ، خالىق تۇرمىسىن قامتاما- سىز ەتۇدى جانە جاقسارتۇدى ماڭىزدى ۇنۇيىن ەتۇگە تابان- دى بولپ، ۇتۇرلى سىتەردى كۇش سالا دامىتىپ، رەفۇورما- نىڭ، دامۇدىڭ جەنىستىكتەرىنەن تەڭ يىگىلىكتەندىرىپ، ۋار ۇلت خالىقنىڭ تەڭ تۇرعىدا ات سالىسۇ، تەڭ تۇرعىدا دامۇ ۇقق - مۇددەسىن شىنايى قامتاماسىز ەتتى، شىنجياڭنىڭ ادام- دىق ۇقق سىتەرى، جاڭا دامۇشىلىققا جانە لىگەرلەۋشىلىككە ۇزدىكىسىز قول جەتكىزدى.

ئېرىشى، ازاماتتىق ۇقق - مۇددەنىڭ قامتاماسىز ەتىلىۋى</